ДУСЛАР ЖЫРЫ

Сөенбай Эралиев

ЙОЛДЫЗЛАРГА СӘЯХӘТ

Поэмадан өзек

Кыргыз шагыйре Сөенбай Эралиев әдәбиятка кырыгынчы елларда килә. Үзенең иҗатын күренекле кыргыз шагыйре Алыкол Осмонов тәэсирендә башлап җибәргән Эралиев, «Ак-Меер» поэмасын язып, үз тавышы белән яңгырап, хәзерге кыргыз поэзиясенең алдынгылары сафына чыга. «Ак-Меер»дән соң да ул, кыргыз шигъриятенең традицион алымнарына буйсынып һәм аның үзенчәлекле формасын саклап, берничә поэма яза.

Соңгы елларда Эралиев иҗатында принципиаль эзләну, кыргыз поэзиясендә яңа эпоха — космос эпохасының рухын тасвирларга сәләтле яңа ритмнар, интонацияләр, образлар эзләү күзгә чагыла. Аның «Йолдызларга сәяхәт» поэмасы бу юнәлештә уңышлы тәҗрибә булып, яңа кыргыз поэзиясен үстерүдә киң мөмкинлекләр ача һәм иркле шигырь формасын канунлаштыра.

«Йолдызларга сәяхәт» — автор хыялындагы циклның беренче поэмасы.

Без монда укучыларыбызга шул поэманың берничә бүлектән торган өзеген тәкъдим итәбез.

5

Йолдызлар — балалар уйный торган шарлар,
сары, яшел, зәңгәр, ак төсләләр...
Күк йөзендә очып йөри алар.
Ләкин аларның баулары минем кулда,
уч төбемдә җыеп тотам барысын да.
Шуңа барлык йолдызлар да
миңа ышаныч белән карый сабыйлардай.

6

Кырыйлары офыкларга төшкән күк гөмбәзе
зур бер лимон агачына охшаш:
җимешләрен тирбәтә ул салмак кына,
күзге төннәрдәге кебек шаулап тора,
миңа хуш исләрен бөркеп
хыялларым сафландыра.

7

Йолдызлар — минем иртәнге маршрутны,
мине көткән яңа ачышларга юлны
яктыртучы
яшел светофор яңгыры.
Мин шат аларның бу кадәр күплегенә!
Һәрбер яңа йолдыз белән мин яшәрәм.
Һәр яңа йолдыз белән дөнья яңара.

8

Җир!
Син хәзер шундый ерак миннән,
үзең шундый, шундый якын.
Ялгыз, якты өметем син — сиңа карыйм,
күз алалмыйм.
Җирдә яшәгәндә,
сөйгән ярым торган өйгә карый идем,
аның якты тәрәзенә карый идем,
ул эз салган юлдан күзем алмый идем,
хәзер сиңа карагандай карый идем.
Менә хәзер миллионлаган йолдызларга түгел,
бер йолдызга — сиңа тартылам, Җир,
туган кырларымның үләннәрен сагынам,
борын ярып кергән әрем исен сагынам
һәм алардан башка яши алмам сыман.
Мин — мондагы синең җанлы тавышың:
«Тыңлагыз, мин — Җир!» дип,
бар йолдызларга кычкырам.
Гәүдәңнең бер кисәге мин, туган Җирем,
далаларың, мәһабәт тауларың белән,
шәһәрләрең, халкың, ак таңнарың белән,
уйнап искән йомшак, рәхәт җилең белән,
өметләрең белән, сөюләрең белән
күк иленә очып менгән бер утрау мин,
синең йөрәк парәң булып гизеп йөрим.

9

Сөю!
Син үзең дә галәм кебек чиксез, серле,
һава кебек,
хыял кебек,
үлчәп булмый сине.
Әлегә мин күрмәгән ят дөньяларның
тылсымлы һәм гаҗәп табигате төсле,
син һәрвакыт гаҗәп, мавыктыргыч, көчле.
Минем һәр көн йөри торган урамымдай
һәркайчан да миңа таныш һәм якын син.
Күзгә күренмисең,
кулга тотылмыйсың,
яшисең тик хисләр, тойгыларда,
мөмкин түгел һич тә аеру сине миннән.
Шуңа минем уйлар аерылалмый синнән!

Йолдыз булып,
йолдыз булып,
йолдыз булып күренәсең,
кайда барсам да, күз алдыма киләсең.
Космос миңа синең сулышыңны китерә,
космос — Җир белән күк кушылуымы әллә,
нигә синең исең космоста да аңкый?
Аңлатуы читен.
Җирдә дә шулай ук
үләннәрдән,
чәчәкләрдән килә иде синең исең,
яши иде син һәр әйбердә дә:
ноябрьның йомшак карында да,
әкрен генә искән җилләрдә дә,
яңгырларның озак җырында да.

Без таныштык автобуста:
зәп-зәңгәр төн
сарып алган иде бөтен җир өстен.
Йомыркасын ватып чыккан чебешләрдәй
чыелдаша йолдызлар җир утларына.
Ә тын шәһәр төнге бишек җырына
йокымсырап утыра талгын гына.
Төндә автобуста барабыз без.
Күз карашым сиңа төбәлгән:
чәчләреңә
төн карасы кушылып үрелгән,
кулларыңа арык суларының
аклыгы бирелгән,
каек кебек кыйгач кашларың сызылган,
алар сулый
көчле музыканың тирән моңы сыман.

Син миңа ят —
чөнки сине беренче кат күрәм,
Миңа таныш —
чөнки хыялымда син бар иден күптән.
Үзеңдә никадәр кояш утлары бар,
ялкыннарың кинәт чолгап алды мине,
әгәр дә тик бер чаткысы гына төшсә,
бөтен җирне янгын каплап алыр иде,
безнең автобустан
көлләр генә калыр иде.

Син карыйсың —
мин йөземне читкә борам,
тәрәзәдән төбәләм төнгә,
карыйм светофорның яшел күзләренә.
Текәлеп карап озаталар безне алар.
Канатларына ут капкан кошлар сыман
төнне ярып
уза выжлап машиналар,
«Шушындый да караңгы төн булыр икән!»
(дип уйладым эчтән генә шунда.)
Ә син күккә карадың да,
болай дидең
(димәк, минем уйларымны белгән идең):
— Әгәр тыңлый белсәң,
йолдызларның тавышларын ишетеп була:
Әйдә икәү бергә яныйк,
җир безне күрсен!
Әйдә бергәләп елмайыйк,
җир безне сөйсен!
Бала чактан күнеккән мин
тыңларга йолдыз җырларын.
Беләм, безне —
кешене сагынганын аның.
Бар йолдызлар көтә безне.
Алар бездән алмый күзне.

Төн — ябалак, корымдай кара,
утлы күзләрен акайтып тора,
канатларын җәеп салган —
бөтен җирне каплап алган.
Йолдызлар бер кабынып, бер сүнеп торалар,
болындагы чикерткәләр кебек алар,
бер җырлыйлар чыңлап, бер тыналар.
Мин, әлбәттә:
«Кайсы йолдыз? Кая?» дип сорашкан булып,
сиңа һаман якынрак елыша барам.
Син янымда минем —
шуңа йөрәк тибә леп-леп,
йөрәк тибә йолдызлар чыңлаган кебек.
Сиңа барлык чәчәкләр хуш исен биргән!
Синең янда мин чәчәкләр исен сулыйм.
Мин хәтерлим,
Әйе, хәтерлим барысын да.

Юк, син анда уйламадың,
әйе, уйлый да алмадың,
җирнең исен
сулар ул дип
ерак йолдызлар каршында.

10

Бер уч туфрак,
бер йотым һава,
бер бөртек кояш нуры биреп,
җир
кешене күкрәге белән туендыра.
Язмышың турында уйлыйм мин җир-ана:
атом гасыры,
космос гасыры
минем гәүдәм аша атылып үтеп бара.
Вакыйгалар теше шыкырдавын
куркудан тын калып чикләр тыңлап тора.
Ә җир иштеп ята,
җир гүзәллекне ярата.
Ул йөкле хатындай,
ята яңа өметләргә төренеп,
агачларны җимешләргә күмеп,
яшь яңа язлар биреп.
Планета кояшны сөя,
кояш — хаят аңа,
бәхетне ул баласыдай кочагына ала,
җир яшь бөтен тереклеккә җан өреп:
кулы бушамый эшләрдән,
мие бушамый уйлардан,
ә күзләре аның ят планеталарда.
Җир гел хәрәкәттә, ул үз эшен белә:
тәненнән пар күтәрелә,
ә маңгай тирләре энҗе йолдыз булып
тамып төшә аның күкрәгенә.

11

«Ни хәлләрдә икән анда балам?» —
дип уйлыйсыңдыр, анам,
карыйсыңдыр биек тауларыңнан.
Һәрбер үләннең күзе белән,
һәрбер агачның күзе белән,
бөтен дөньяң — киң җир йөзең белән
бер тәрәзәгә әйләнеп,
шул тәрәзә аша карыйсыңдыр миңа.
Таулар —
синең мускуллы, көчле кулларың — таулар,
матурлыгын, горурлыгын
биргән иде миңа алар,
мине тотып калыр өчен
хәзер миңа сузылалар.
Беләм, ана, минем өчен син янасың да көясең!
Чөнки мин — кеше, мин синең ялгыз балаң,
күпме гасырлар буена мине сөеп үстергәнсең.
Син дә минем ялгызым, бердәнбер анам.
Йолдызлар иленнән үз илемә карыйм,
синең бөеклегең минем җанга иңә.
Әнә сине күрәм аста:
гүя минем йөрәгем син,
күкрәгемнән чыккансың да,
асылынып торасың күк
ниндидер бер нечкә кылда;
әкрен генә йөзәсең син,
төрле-төрле төстәсең син.
Борчу чолгап ала мине:
ул кыл өзелеп китәр төсле,
минем бәхетем бетәр төсле...
Очып киткән чакта күтәрелеп,

моңаеп калдың, анам, син тилмереп:
син торасың сулыш алырга да куркып,
күз ачып карарга куркып һәм тын калып,
җилгә тарала ак чәчең дулкынланып.
Әле дә син тынгы тапмыйсың:
горур да син, борчыласың да,
төннәр буе керфек какмыйсың,
кайгы хәсрәттә син җир-ана,
елгалардай ага уйларың да
далалардан, урман буйларыннан.

12

Тирә-ягым — гаҗәп зур бер кала.
Өнсез кала.
Утлары йолдызлар булып яна.
Аның йортлары югала
томанда, төн карасында,
тик тәрәзәләрдән төшкән утлар гына
чекрәеп карыйлар миңа —
җир улына.
Кайчак тәрәз алларыннан,
караңгыга чумган шул өйләрнең,
күзне камаштырып үтә фаралары
күзгә күренмәгән автомобильләрнең.
Тынлык. Тирән тынлык.
Җибәрәсе иде бер кычкырып,
этләр һаулап өрсен иде,
кешеләр йокыдан торсын иде,
таныш түгел юлаучыны — мине каршы алсын иде.

13

Карыйм артымдагы эзләремә:
буразналар булып кала алар,
чирәм җирләрдәге иген сыман
салмак чайкалалар.
Йолдызлар атылып чуарлый алар өстен,
сабандагы сыерчыклар көтүе төсле.
Менә алар очып куналар
Күңелемнең яшел ботакларына.
Йолдызларның өнсез моңнары
яңгырый минем колакларымда.

НУРИ АРСЛАНОВ тәрҗемәсе